

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

Cultrual Landscape on Catholic Community : The Church of St. Phillip – James
(Huaphai) Panthong District, Chonburi Province

อุษา จันทร¹
มนัส แก้วบุชา²

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ
1) ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทการพัฒนาชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่)
2) เสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 3) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 4) นำข้อมูลสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ไปเสนอชื่อเพื่อรับรองการอนุรักษ์มรดกด้านวัฒนธรรมดีเด่น โดยมีระเบียบวิธีวิจัย คือ การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ การจัดการความรู้ การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก การจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อนำมาพัฒนาสู่ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนคาทอลิกมีประวัติความเป็นมาที่มีคุณค่าด้านมรดกวัฒนธรรมและภูมิทัศน์วัฒนธรรมกว้างขวางที่โดดเด่น เฉพาะวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นมีอายุถึง 136 ปี ส่วนโบสถ์มีคุณค่าด้านศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ผู้วิจัยได้เสนอปรึกษาบาทหลวงเพื่อจัดทำโครงการข้อมูลเป็นแนวทางอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก ประกอบด้วย แผนงานระยะยาว แผนงานระยะสั้น 1-3 เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและคู่มือนำเสนอศิลปสถาปัตยกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นหลังทั้งภายใน ภายนอกชุมชนคริสตชน สำหรับโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นดำรงไว้ซึ่งศิลปสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าสมบูรณ์เพียงพอ เพื่อเสนอต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ จะได้มอบรางวัลอนุรักษ์ดีเด่นปี พ.ศ.2559 ต่อไป

คำสำคัญ : ชุมชนคาทอลิก / ภูมิทัศน์วัฒนธรรม / การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ดร., อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The present research was action research. The research was aimed to 1) study a cultural landscape and a context of community development at the Church of St. Phillip – Jacob (Huaphai), 2) give guidelines on management of cultural landscape at the Church cultural environment, 3) study guidelines on preservation of arts and architecture at the Church and 4) analyze data on arts- architecture at the Church. The research methodology was conducted through management of cultural landscape in order to promote to be a unique cultural area. The guidelines for preservation of through information on arts and architecture of the Church, a heritage on cultural landscape of the community.

The research revealed that the Catholic community had an interesting 136 years history and it deserved to be tell to generations to come. Besides, the overall characteristics of the Thai applied architecture was its uniqueness. Also, the preservation of arts and architecture of the Church of St. Phillip – Jacob (Huaphai) was done to secure a local syllabus and handbook for visiting the church, on history of Catholic were prepared to provide to the public as well as to present information on history learning and architecture preservation of the Catholic community. The information was aimed to present to The Association of Siamese Architect under Royal Patronage.

Keywords : Catholic Community / Cultural landscape / Architecture preservation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ เนื่องด้วยคุณลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชุมชนหัวไผ่ ประกอบด้วยคุณค่าที่สำคัญ คือช่วยให้เกิดความเข้าใจคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ในอดีตที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถพัฒนาเรื่องราวของมนุษย์ ร่องรอยที่เกิดขึ้นในอดีต โดยมีหลักฐานพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ที่มีการเล่าขานกันมาเป็นเวลายาวนาน กลุ่มคนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายเชื้อชาติที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการวิจัยครั้งนี้ เช่น ชาวกะชองซึ่งเป็นชนเผ่าตระกูลมอญ - เขมร ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเขาใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในสมัยอยุธยา ชาวลาวเวียงที่บ้านหัวถนนพนัสนิคม ชาวมอญที่ชุมชนวัดโบสถ์ บ้านเก่า อำเภอพานทอง ชาวมอญบ้านเก่าปรากฏมีหมู่บ้านมอญอยู่ในกรุงศรีอยุธยา สมัยพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199 โดยตั้งรกรากตามถิ่นฐานจันทบุรี ชุมชนคาทอลิกโดยที่มีชาวญวนที่นับถือคริสต์ศาสนาจะอาศัยอยู่ รวมทั้งชาวจีนที่เคลื่อนย้ายไปจากบางปลาสร้อย

คุณค่าด้านสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม จากข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรม ความเป็นอยู่แบบชนบท ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2416 ชุมชนคาทอลิกได้มีจุดเริ่มต้นมาจากการไถ่ทาส โดยมีชื่อนารีชาว

ฝรั่งเศษ ผู้ดูแลกลุ่มคริสต์ชนที่บางปลาสร้อย ได้เริ่มทำการไถ่ทาส จึงเรียกกันว่า “ทาสน้ำเงิน” มาอยู่ในนิคมด้วยความสมัครใจและเข้าศาสนาคริสต์ ไม่ใช่เพียงทาสเท่านั้นญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านต่าง ๆ ก็ชื่นชม ความยุติธรรม ความสามัคคี และความสงบสุขของสมาชิกในนิคม จะได้มีที่อยู่อาศัยรวมถึงมีที่ดินเพื่อ “ทำมาหากิน”

จากปัญหาสำคัญดังที่พบขณะนี้ คือ 1) ภูมิหลัง ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนขาดการจัดเก็บเอกสารที่เป็นรูปแบบที่ถูกต้อง 2) การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่) ให้มีบริเวณทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ 3) จัดทำแนวทางการอนุรักษ์ โดยนำข้อมูลศิลปะสถาปัตยกรรมของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเสนอสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ต่อไป และ 4) จัดทำ คู่มือประวัติชุมชนคาทอลิกที่ยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นจะต้องจัดทำให้เกิดความรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษา สํารวจภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทการพัฒนาชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่)
2. ศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอแผนงานการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกและพัฒนาการเรียนรู้สู่ระบบการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นชุมชนคาทอลิกและสาธารณชน
3. ศึกษาสำรวจ รวบรวมวิเคราะห์การจัดทำรายละเอียดด้านกายภาพ ระบุคุณค่าและเนื้อหาของศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เพื่อการปกป้องอนุรักษ์คุ้มครองข้อมูลและเอกสารชั้นต้น
4. นำเสนอข้อมูลด้านเอกสารชั้นต้นของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ตามแบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่

คำถามการวิจัย

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนมีส่วนประกอบ พื้นที่และบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง
2. ผู้บุกเบิกวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ หัวไผ่ (St. Phillip – Jamesat Huaphai) มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. วัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่) มีการพัฒนาอะไรบ้างที่เกี่ยวกับชุมชนคาทอลิก
4. มีแนวคิด แนวทางและแผนงานการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มีอะไรบ้าง และมีรูปแบบ
5. มีแนวทางในการนำเสนอการอนุรักษ์อย่างไร และนำสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มาปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างไร

กรอบแนวคิดการจัดการระบบมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป- ยากอบ(หัวไผ่) โดยการนำกรอบแนวคิดการจัดการระบบมรดกวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพของกรมศิลปากรมาประยุกต์ใช้ เพราะกรมศิลปากรมีบทบาทหน้าที่การอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเป็นระบบแบบแผน พร้อมทั้งมีกฎหมายรองรับ ซึ่งการบริหารมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน โดยเฉพาะตอนที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนและศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์ การอนุรักษ์ในแนวคิดนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การปกป้อง (Prevention) ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาสำรวจข้อมูล คุณค่าทั้ง 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และพัฒนาการ คุณค่าด้านสังคมวิถีชีวิต คุณค่าด้านความงามของโบสถ์ สำรวจจริงวัดรายละเอียดทางกายภาพ คุณค่าด้านวิทยาการการก่อสร้าง ลวดลาย การตกแต่งและเชิงช่าง คุณค่าด้านความเชื่อมโยงกับโบสถ์คาทอลิกอื่น ๆ 2) การคุ้มครอง (Safeguard) เป็นการคุ้มครองข้อมูลความรู้ของชุมชน บุคคล และเอกสารชั้นต้นมาดำเนินการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำไปเป็นองค์ความรู้และคุ้มครองป้องกันการสูญหาย 3) ป้องกัน (Protection) หมายถึง การรับรองระบุว่าคุณค่าของโบสถ์มีความสำคัญที่โดดเด่น สมควรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยการทำให้ข้อมูลด้านเอกสาร เพื่อนำเสนอเนื้อหาตามแบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งยังนำข้อมูลด้านปกป้องและป้องกันนี้ไปจัดทำเป็นเอกสารนำชมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ยังจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นภายในโรงเรียนของชุมชน ทั้งยังได้เสนอแผนงานด้านการอนุรักษ์ผ่านโครงการต่าง ๆ เป็นต้น ดังมีกรอบแนวคิดการจัดการระบบมรดกวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยนำไปใช้ตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 6 ดังนี้

ภาพที่ 2 : การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ

ที่มา : กรมศิลปากร, 2543 หน้า 37

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ของวัดและพื้นที่โดยรอบของชุมชนคาทอลิกเฉพาะที่มีโฉนดเท่านั้น มีวิธีเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์แบบกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนคาทอลิก ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มศึกษาตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ในปี พ.ศ.2423 ของผู้บุกเบิกพื้นที่ว่างในเขตภาคตะวันออก และสร้างชุมชนคาทอลิก โดยเริ่มจากการไถ่ทาส “ทาสน้ำเงิน” รวมทั้งการพัฒนาของชุมชน สิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ของชุมชนคาทอลิก นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับวิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยใช้หลักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จากเอกสารโบสถ์คาทอลิก จดหมายมิชชันนารี และเอกสารจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การทำวิจัยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยใช้ช่วงเวลาในวิธีเก็บข้อมูลเนื้อหา ภาคสนาม การสัมภาษณ์ ระหว่าง พ.ศ. 2558 – 2559

นิยามศัพท์

ชุมชนคาทอลิก หมายถึง ชุมชนความเชื่อความศรัทธาในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่มีความสัมพันธ์กันในชุมชนและมีการประกอบศาสนกิจร่วมกัน

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งในรูปธรรมนามธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ผู้คนในกลุ่มยึดถือร่วมกัน เพื่อแสดงถึงความเจริญงอกงามและพัฒนาการของชุมชน มีรายละเอียดด้านเนื้อหา 4 ส่วน คือมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ มรดกทางธรรมชาติและมรดกความทรงจำ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยพื้นที่ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม 5 พื้นที่ คือ เส้นขอบ เส้นทางสัญจร ย่าน ชุมทางชุมชน จุดหมายตา

นักบุญฟิลิป – ยากอบ หมายถึง ชื่อของนักบุญที่แสดงออกถึงความเชื่อในพระศาสนาอย่างสมบูรณ์ ด้วยการปฏิบัติคุณงามความดีต่าง ๆ เพราะรักต่อพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ โดยถือว่าเป็นชีวิตคริสตชนตัวอย่างที่เราสามารถเลียนแบบ จึงนำชื่อของท่านทั้งสองมาตั้งชื่อวัด

ทาสน้ำเงิน หมายถึง ผู้ที่ขายตนเองเป็นข้ารับใช้ หรือผู้ที่นายเงินไถ่ตัวมาจากผู้อื่น

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม หมายถึง การอนุรักษ์ในแนวคิดนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 1.) การปกป้อง (Prevention) ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาสำรวจข้อมูล คุณค่าทั้ง 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และพัฒนากาาร คุณค่าด้านสังคมวิถีชีวิต คุณค่าด้านความงามของโบสถ์ รายละเอียดทางกายภาพ คุณค่าด้านวิทยาการการ ก่อสร้าง ลวดลาย การตกแต่งและเชิงช่าง คุณค่าด้านความเชื่อมโยงกับโบสถ์คาทอลิกอื่น ๆ 2.) การคุ้มครอง (Safeguard) เป็นการคุ้มครองข้อมูล ความรู้ของชุมชน บุคคล และเอกสารชั้นต้นมาดำเนินการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำไปเป็นองค์ความรู้และคุ้มครองปกป้องการสูญหาย 3) ป้องกัน (Protection) หมายถึง การรับรองระบุว่าคุณค่าของโบสถ์มีความสำคัญที่โดดเด่น สมควรได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย โดยการนำข้อมูลด้านเอกสาร เพื่อนำเสนอเนื้อหาตามแบบฟอร์มและกติกา ราชวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งยังนำข้อมูลด้านปกป้องและ ป้องกันนี้ไปจัดทำเป็นเอกสารนำชมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ยังจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ขึ้นภายในโรงเรียนของชุมชน ทั้งยังได้เสนอแผนงานด้านการอนุรักษ์ผ่านโครงการต่าง ๆ การอนุรักษ์นี้คือการรักษามรดกทางสถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกิจกรรม ที่ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติทั่วทั้งชุมชน ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับการสำรวจ รังวัด เพื่อเขียนแบบทางสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์พร้อมศิลปกรรมที่ปรากฏอยู่ในวัดหัวไผ่ ตามข้อกำหนดของสมาคมสถาปนิกสยาม เพื่อขอราชวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นต่อไป

พิธีมิสซา (Mass) หมายถึง พิธีบูชาขอบพระคุณ ในความเป็นหนึ่งเดียวกันของคริสตชน โดยมีองค์พระเยซูเจ้าเอง เป็นเครื่องบูชาเพื่อไถ่บาปแทนเรามามนุษย์และมีบาทหลวงประกอบพิธี

มหาพรต หมายถึง การที่พระเยซูทรงรับทรมาน สิ้นพระชนม์และทรงกลับคืนพระชนม์ชีพ

การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป - ยาขอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรีนี้ การรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักเกณฑ์ เรื่อง การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพของกรมศิลปากรและหลักเกณฑ์ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพราะเป็นหน่วยงานราชการและกึ่งราชการสำคัญที่มีข้อบังคับ หลักเกณฑ์ ตลอดจนกฎหมายรองรับ มีบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาส่งเสริมและปฏิบัติการ โดยเฉพาะงานวิชาการ (Academic work) ที่นำมาใช้ในการสำรวจเอกสารและงานภาคสนาม ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมและด้านศิลปสถาปัตยกรรม ซึ่งผสมผสานกับข้อมูลจากกลุ่มนักบวชที่เคยทำงานในชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ ผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนคาทอลิกและใกล้เคียง ซึ่งบุคคลเหล่านั้นอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป เพราะท่านมีข้อมูลความรู้และความทรงจำอยู่ติดตัวท่าน (Tacit Knowledge) แล้วนำมาเรียบเรียงความรู้ที่ชัดแจ้งให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร (Explicit Knowledge) โดยออกแบบปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกอันเป็นหลักการจัดการความรู้ (Knowledge Management:KM)

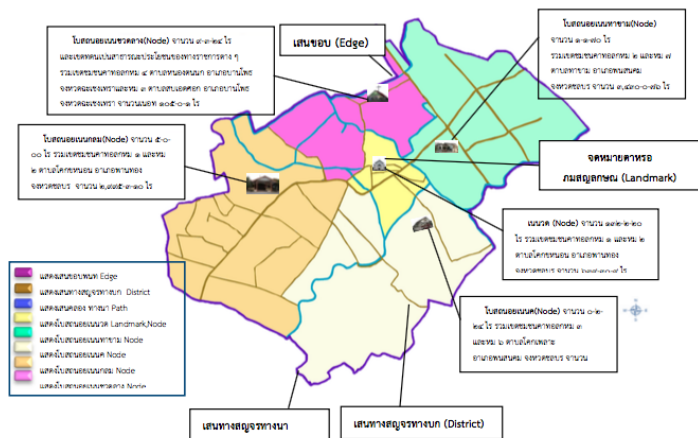

ฉบับซ้ำเคลื่อนของ ดร.ประพนธ์ ผาสุขยัต มาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยตามคุณลักษณะทางวัฒนธรรม การศึกษาการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมบนพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

การจัดการวิเคราะห์ขนาดของแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดยอาจจะจำแนกตามขนาดจาก เล็กไปใหญ่มีความสัมพันธ์กันหรือความเชื่อมโยงกัน โดยแต่ละชุมชนเองจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของ ตนที่แตกต่างกันออกไป ยิ่งหากว่าเอกลักษณ์เฉพาะตนนั้นมีความโดดเด่นมากก็จะกลายเป็นภาพ ลักษณะที่ใคร ๆ ต้องจดจำและกล่าวถึงพื้นที่นั้น ๆ สำหรับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง คือ เส้นขอบ (Edge) คือขอบของเมืองหรือชุมชน ชุมทาง / ชุมชุมชน (Node) เป็นจุดที่มีการชุมนุมของผู้คนและ กิจกรรมที่หลากหลาย ย่าน (District) คือบริเวณชุมชนที่มีลักษณะเด่นของกลุ่มชนหรืออาชีพ จุด หมายตา หรือภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) มักจะเป็นสิ่งที่เห็นอย่างเด่นชัดได้จากระยะไกล ภูมิทัศน์ วัฒนธรรมต่างสะท้อนเอกลักษณ์และจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ที่จึงสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะ ทำความเข้าใจ “ตนเอง” ของคนภายในชุมชน เพราะเมื่อทุกคนในท้องถิ่นรู้จักทั้งอดีต รู้จักปัจจุบัน จะมองเห็นและพยากรณ์สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นมาในอนาคตต่อไป

จากการลงพื้นที่ชุมชนคาทอลิกมีประวัติความเป็นมาที่มีคุณค่าด้านมรดกวัฒนธรรมและ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกว้างขวางที่โดดเด่น เฉพาะวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นมีอายุถึง 136ปี ส่วนโบสถ์มีคุณค่าด้านศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ผู้วิจัยได้เสนอ ปรัชญาบาทหลวงเพื่อจัดทำโครงการข้อมูลเป็นแนวทางอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน คาทอลิก ประกอบด้วย แผนงานระยะยาว แผนงานระยะสั้น 1-3 ปี เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและ คู่มือนำเสนอศิลปสถาปัตยกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นหลังทั้งภายใน ภายนอกชุมชน คริสต์ชน สำหรับโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นธำรงไว้ซึ่งศิลปสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า สมบูรณ์เพียงพอเพื่อเสนอต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ด้านการอนุรักษ์ดีเด่น ปีพ.ศ.2560 ต่อไป

ภาพที่ 3 ผังภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่)
แสดงอาณาเขตของพื้นที่พร้อมแบ่งเขตเนินวัดน้อยต่างๆ

แผนงานระยะยาว : แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้มีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกโดยแบ่งความสำคัญด้านแนวทางการอนุรักษ์ของแผนงานระยะยาวตามที่บาทหลวงผู้ดูแลชุมชนคาทอลิกเป็นแนวทางในการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกดังนี้

การพัฒนาเส้นขอบ (Edge) หรือเขตของชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันที่อยู่ในการดูแลของทางวัด ซึ่งชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันมีพื้นที่อาณาเขต 9,589-4-77 ไร่ แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่ได้รับการดูแลของสังฆมณฑลจันทบุรี ชาวชุมชนคาทอลิกโดยทางวัดได้มีเจ้าหน้าที่ทำการรววัด แต่มีผู้ที่นับถือศาสนาพุทธมาเช่าที่ดินของทางวัดเพื่อประกอบอาชีพมากขึ้น ทางวัดควรมีการสำรวจพื้นที่ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อดูแลพื้นที่ของชุมชนคาทอลิกให้คงอยู่จนถึงลูกหลานต่อไป

การพัฒนาเส้นทางสัญจรชุมชน (Node) ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบัน มีถนนภายในชุมชนคาทอลิกในลักษณะขี้แมงมุม ซึ่งมีสถานที่สำคัญ คือ โบสถ์ โรงเรียน ซึ่งเป็นเขตธรณีสงฆ์สุสาน รวมถึงเขตชุมชนตามเนินต่างๆ 5 เนิน ดังนี้ เนินวัด เนินท่าข้าม เนินคู้ เนินกลม เนินชวดล่าง แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก การพัฒนาถนนทุกสายให้อยู่ในการใช้งานได้สะดวกมากขึ้น โดยแบ่งเขตการดูแลตามพื้นที่ให้คณะกรรมการอภิบาลคอยดูแลในเนินต่างๆเพื่อได้รับการบูรณะและพัฒนาให้มากขึ้น

การพัฒนาย่าน (District) ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันมีการตั้งบ้านเรือนในสวนบริเวณโบสถ์ด้านหน้าและด้านหลังยกเว้นทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือจะเป็นสระน้ำของโบสถ์และที่ตั้งโรงเรียนประชาสงฆ์เคราะห์ แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกการตั้งบ้านเรือนในรูปแบบเดิมมีอยู่จำนวนน้อยที่ยังรักษากลับบ้านหลังเดิมไว้ คนในชุมชนคาทอลิกได้มีการตั้งบ้านเรือนตามเดิมแต่ควรได้รับการจัดระบบนิเวศทางวัฒนธรรมและเห็นความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป

การพัฒนาจุดหมายตา หรือภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบัน มีพื้นที่ของโบสถ์และของชุมชนคาทอลิก มีภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและงดงามมีความสำคัญคือศิลปสถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์ ที่มีคุณค่าด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้(Tangible cultural heritage) สร้างขึ้นในสมัยคุณพ่อบุญชู ระบุว่าพิช พุทธศักราช 2503 (56 ปี) แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก ควรได้รับการอนุรักษ์อย่างถูกต้อง เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อลูกหลานโดยการเสนอขอรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทอาคาร จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ต่อไป

การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้(Intangible cultural heritage) พิธีกรรมชุมชนคาทอลิกมีทุกบาททางด้านความเชื่อศรัทธาต่อองค์พระผู้เป็นเจ้า ตามคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่เกิดขึ้นกับชุมชนคาทอลิกมาตั้งแต่เริ่มสร้างชุมชนถือว่าเป็นวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกอย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่ง รวมถึงพิธีกรรมทางศาสนา แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกควรมีการปลูกจิตสำนึกให้กับลูกหลานให้มีความเชื่อทางศาสนา โดยการเรียนรู้ในช่วงการเรียนคำสอน

การเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาเพื่อให้เห็นความสำคัญต่อไป

การพัฒนามรดกทางธรรมชาติ(Natural heritage)เป็นทรัพยากรที่สำคัญ เช่น ห้วย หนอง คลองบึง ต้นไม้ ส่วนที่เป็นเนินก็จะเป็นป่าสะแก ป่าไม้ ป่าหนามปัจจุบันคงเหลือต้นไม้เก่าที่ยังคงอยู่ บริเวณหน้าถ้ำแม่พระคือต้นกุ่ม ต้นลีลาวดีและต้นมะขามที่เดิมเคยมีฝั่งหลวงที่มีลักษณะใหญ่ แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก เพื่อให้น้ำไหลผ่านเพราะชุมชนคาทอลิกสามารถประกอบ อาชีพได้ควรได้รับการพัฒนาดูแลเพื่อการใช้งานให้เกิดประโยชน์ต่อไป

การพัฒนามรดกแห่งความทรงจำ(Memorable heritage) สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความ หลากหลายทั้งในด้านของวัฒนธรรม จากสังคมในอดีตให้แก่สังคมปัจจุบันได้ด้วย สมุดรายนงาน ของวัด และการบอกเล่าจากผู้อาวุโส เช่น กรณีพิพาทเขตที่ดินที่โคกกะเหรียงระหว่างพระเป็น เจ้า อวาสวัตโบสถ์บ้านมอญกับบาทหลวงเกีย (GUILLOU) ประมาณปี พ.ศ. 2440 แนวทางการอนุรักษ์ ชุมชนคาทอลิก เพื่อให้เห็นประวัติจากการบอกเล่าจากผู้สูงอายุตั้งแต่อดีต เพื่อให้เห็นความสำคัญ ของชุมชนคาทอลิกด้วยการรวบรวมบันทึกและสร้างเป็นประวัติชุมชนคาทอลิกให้เข้าสู่หลักสูตรการ เรียนรู้ของท้องถิ่นของตน เยาวชนคนรุ่นหลังจะได้เห็นความสำคัญต่อมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ว่าวัฒนธรรมควรอนุรักษ์ รักษา คือ 1) ระวังที่มีการสร้างหอร้างขึ้นตั้งแต่สมัยบาท หลวงมาหรือแรง เกโก (Mathurin Guego พ.ศ.2423-2439) ที่สั่งทำจากต่างประเทศ ปัจจุบันได้มีการ สร้างหอร้างขึ้นใหม่และระวังทั้ง 3 ไบนี้อย่างคงมีการใช้งานอยู่ 2) ถ้ำแม่พระฟาติมา หลังจากเรือ โบสถ์หลังแรกได้สร้างให้เป็นถ้ำแม่พระฟาติมา ขึ้นแทน ซึ่งในศาสนานิกายโรมันคาทอลิกทุกโบสถ์ ต้องมีถ้ำแม่พระอยู่ทางด้านข้างเสมอ

แผนงานระยะสั้นแนวทางอนุรักษ์ความรู้เรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมแก่คนในท้องถิ่น

แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

แผนงานระยะสั้น 1 : แนวทางอนุรักษ์ความรู้เรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมแก่คนในท้องถิ่น

การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกได้จัดทำแผนงานระยะ สั้น 1 นี้สามารถลงปฏิบัติได้ด้วยตนเอง คือ เอกสารหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่อง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน คาทอลิกของเรา ในทุกระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งหวังให้เรียนรู้ สาระดีละใกล้ตัว เพื่อสร้างเสริมความรักหวงแหนความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน คาทอลิก อันจะเป็นแนวทางที่สำคัญในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก นับตั้งแต่เริ่ม บุกเบิกมาจนถึงปัจจุบัน อายุ 136 ปี บาทหลวงที่มาดูแลชุมชนคาทอลิก 24 ท่าน ผู้วิจัยจึงเห็นถึง ความสำคัญของชุมชนคาทอลิกที่จะส่งต่อไปกับเยาวชนรุ่นหลังให้รู้จักรักและหวงแหนชุมชนอันเป็น บ้านเกิดของตนต่อไป

ภาพที่ 5 เอกสารหลักสูตร ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเรา

แผนงานระยะสั้น ๒ : แนวทางอนุรักษ์ความรู้เรื่องศิลปสถาปัตยกรรมแก่คนภายนอกชุมชน
 เนื่องจากโบสถ์นักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่) มีคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องจัดทำข้อมูลเฉพาะโบสถ์ขึ้น เพื่อบุคคลภายนอกได้เข้าศึกษาเรียนรู้ ท่องเที่ยวในสถานะความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงออกแบบ คู่มือนำเสนอโบสถ์นักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่) มรดกทางศิลปสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ณ วัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่) ชลบุรี ต่อไป

ภาพที่ 6 ชุดภาพคู่มือนำเสนอโบสถ์นักบุญฟิลิป - ยากอบ(หัวไผ่) จำนวน 12 ภาพ

อภิปรายผล

ดูแลรักษาอาคารนั้นไม่ได้รับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างถูกต้อง และอาคารหลังนี้มีคุณค่าแก่ชุมชนคาทอลิกควรที่จะรักษาให้ถูกวิธีเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่คนรุ่นก่อนได้สร้างกันมาให้อย่างคงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคาทอลิกต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกด้วย การวางแผนการอนุรักษ์ ที่มีการบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสภาพสังคมเศรษฐกิจ เทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ การรวมกลุ่มของผู้ที่สนใจอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ชุมชนและการบริหารจัดการในชุมชนคาทอลิก โดยสงวนรักษาวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อปกป้อง ป้องกัน ทำให้มั่นคง ยั่งยืน อนุรักษ์ บูรณะไว้ และดูแลอย่างดี นำไปจัดทำโครงการการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อนำข้อมูลสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก (หัวไผ่) ตามลำดับที่มีปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ โดยยึดตามหลักของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกอบการพิจารณาขอรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญเรื่องต้น คือ การให้ความรู้ในด้านข้อมูลคุณลักษณะทางวัฒนธรรม สร้างเสริมให้เข้าใจคุณค่าความงามและศิลปสถาปัตยกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรในการสร้างเอกสารคู่มือแนะนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป – ยากอบ มรดกทางศิลปสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ณ วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี การออกแบบ คือ เนื้อเรื่องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิกรวมถึงคุณค่าความงามของสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ที่สร้างขึ้นในช่วงเวลานั้น

บรรณานุกรม

- กามินี วิเศษสุริยา.(ม.ป.ป.).ความรู้ทางสถาปัตยกรรมในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้.รายงานการประชุมสัมมนานานาชาติ. กรุงเทพฯ.ม.ป.ท.
- สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.(2550) คู่มือการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน .มหาวิทยาลัยศิลปากร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชัยสันต์ นันทวิสัย.(2505). ประชาสงเคราะห์ หัวไผ่ – รำลึก : สหประชาพาณิชย์. ม.ป.ท.
- ชนัญ วังษวิภาค.(2547).การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, นครปฐม :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล.(2539). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ม.ป.ท.
- โทมัสห่อง ชมเล็ก. (ม.ป.ป.) . ประวัติบ้านหัวไผ่ .กรุงเทพฯ : บางกอกลำไทร. ม.ป.ท.
- แนวทางการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดจากการประชุมนานาชาติ. (2551).กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.

- บาทหลวงธีรพล กอบวิทยากุล.(2553) จากเอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ประวัติศาสตร์และ
ความเป็นมาของพระศาสนจักรในประเทศไทย.วารสารวิชาการด้านปรัชญา
ศาสนา เทววิทยาและการศึกษา.2553.ฉบับที่ 2 หน้า 81
- ประพนธ์ ผาสุกยี่ด.(2550). หลักการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ฉบับขับเคลื่อน.
กรุงเทพฯ.ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ปราโมทย์ รัตโนภาสและคณะกรรมาธิการ.(2543). ประวัติวัดนักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไผ่
รวมอายุ 130ปี. ชลบุรี: ม.ป.ท.
- พลับพลึง มูลศิลป์.(2523). ความสัมพันธ์ไทย – ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา.กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- พริ้งชวัลย์ ฐิตาร์ท.(2525). ศาสนากับสังคมเอเชีย,แปลโดย,บัณฑิต อ่อนคำ. กรุงเทพฯ:
ปาจารยสาร.
- เพอร์กูดัน,จอร์จ.(2542). เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์: กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวดี มหาจันทร์.(2552). การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของภาคตะวันออกเฉียงใต้ปรับปรุงประเทศตาม
แบบสมัยใหม่ถึงปัจจุบัน. ชลบุรี:สาขาวิชาไทยศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภาวดี มหาจันทร์.(2554).การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของภาคตะวันออกเฉียงใต้.ชลบุรี :
สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- มนัส แก้วบุชา.(ม.ป.ป.). การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ.เอกสารประกอบการสอน
รายวิชาพิพิธภัณฑ์ศึกษาและการจัดการ.คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี: ม.ป.ท.
- วรรณศิลป์ พีรพันธุ์องค์.(2538). องค์ประกอบเมือง. สถาปัตยกรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- วิทยาลัยแสงธรรม.(2533). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิก สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนาวาติกัน.
วิทยาลัยแสงธรรม. กรุงเทพฯ:ม.ป.ท.
- วิภาวัลย์ แสงลิมสุวรรณ.(2542). โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม.ศิลป
สถาปัตยกรรม,มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิวัฒน์ สีหนาท.(2546). การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วิสันต์ วงษ์แก้ว.(2558). การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ .
ดุสิตวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาวิชาไทยศึกษา.คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์,มหาวิทยาลัยบูรพา

- ศรีศักร วัลลิโภดม.(2540). ความหลากหลายของเรือนพื้นถิ่นไทย “ท้องถิ่นวัฒนา” เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เสนอที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์คำสอนอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.(2535) . 62 องค์ผู้ศักดิ์สิทธิ์. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2549). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม.กรุงเทพฯ : 2549
- สำนักงานสารสาสน์(ม.ป.ป.). ประวัติศาสตร์จักรสากลและพระศาสนจักรในประเทศไทย.ม.ป.ท. เสรี พงศ์พิศ.(2527). คาทอลิกกับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี : จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542
- Bernard M.Feilden.(1994). Conservation of Historic Building.Oxford ; Boston : Butterworth Architecture.
- UNESCO.(1972).Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage:Paris.Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (2013:47)

